

Anita Sundman har problem med världsbilden

Under många år svarade jag i jourtelefonen på Stockholms observatorium. De vanligaste frågorna rörde ljussken på himlen. Ibland var det väldigt enkelt och jag kunde bara försäkra att det var Venus som för tillfället var extra grann på kvälls- eller morgonhimlen. Stjärnfall och en färggrant gnistrande Sirius nära horisonten kunde också rapporteras. Det hände att skolbarn som "forskade om rymden" uppmanades av någon virrig lärare att ringa ett observatorium i stället för att gå till biblioteket.

Men sen var det alla obegripliga fall av himmelsljus. När jag sållat bort förvillande flygplan och andra jordnära objekt kunde det till slut bara bli ett enda stort frågetecken kvar. Det var inte mycket att göra åt och den som ringde brukade trots allt bli nöjd med att ha blivit tagen på allvar och fått prata en stund.

En dag ringde en man som sett ett fantastiskt ljussken genom sitt fönster när han vaknat till på natten. Det var ett sånt där obegripligt fall, och jag beklagade att jag inte kunde hitta någon rimlig astronomisk förklaring. Men han tyckte inte alls att det var tråkigt, tvärt om kände han sig nu övertygad om att upplevelsen var av övernaturlig sort, och inte något vardagligt. Han var nöjdast av dem alla.

Under min första tid på observatoriet hände det att folk som ringde och ställde besvärliga frågor insisterade på att i stället få tala med en riktig astronom när mina svar inte var till belåtenhet. "Kan inte fröken koppla mig ...?" Det här var på den tiden då en kvinnoöst i telefonen förväntades tillhöra privatsekreteraren till en högt uppsatt professor. Det var alltså ganska länge sen, på 1960-talet. Då hände det att jag gav dem numret till någon av amanuenserna som huserade på en annan våning och som var stöddiga unga män med svällande självförtroende. Lagom åt dom att bli störda i jobbet.

"Tänk att det finns en astronomijour!" sa han som ringde från en radiostation nästan i Sverige. "Behövs det? Vad kan man ha en sån till? Vad brukar folk fråga?"

Jag visste inte om mitt svar skulle stanna mellan oss eller ramlar rakt ut till lyssnarna, så jag försökte prata som om det var

direktsändning och se till att han fick lite underhållande godbitar: "Jo, det kommer alla möjliga frågor med astronomisk anknytning. Man kan ha sett en ljusprick på himlen och undrar vad det kan vara. Och ibland ringer det nån som har fått problem med världsbilden."

"Problem med världsbilden!?"

Jag kunde höra att det här var kul, roligare än han hade kunnat hoppas. Jag försäkrade honom att det var vanligt, hade han inte själv då och då världsbildsrelaterade funderingar?

Jo, naturligtvis kände han sig obetydlig i det väldiga kosmos, men det kunde man ju låta bli att tänka på, eller hur? Visst ... men mörka nätter i ensamhet kan det komma krypande över en. Hjälper det att studera astronomi, att bli forskare kanske?

Nej, det blir bara värre, försäkrade jag. Först får man för sig att man har kontroll över det, men efter ett tag behöver man mer och mer astronomi för att ta sig igenom nätterna. Snart nog måste man hålla på med det på dagarna också, och börjar dela med sig av sina kunskaper till allmänheten.

"Härligt", sa mannen från radion och avslutade samtalet.

Man bör vara försiktig när man uttalar sig i media och tänka på att man inte är privatperson utan representerar Institutionen, Universitetet och Staten. Och så Vetenskapen förstås, den representerar man också. Man får inte glömma det. Då kan det bli som när en stor radiostjärna med uppvaktande tekniker kom till observatoriet för att göra intervju. Jag var en medelålders lågkonsumert av kändisar och hade inte alls koll. Fast jag började misstänka att det här var en stor radiostjärna när jag märkte hur det fjäskades omkring henne. Det blev en massa flabb och fånerier och inget vettigt alls. De retades och jag retades tillbaka och vi slängde käft medan vi knallade i trapporna till refraktorkupolen och talade om universum och oändligheten och allting. "Universum är fantastiskt töjbart och innehåller något för alla", sa jag.

"Tack, tack. Det blev jättebra", sa de när de gick. Problem med världsbilden? Icke. ★